

Meklējiet rakstos!

Misiņa bibliotēkai
un Kārlim Eglem

130

MEKLĒJIET RAKSTOS! Misiņa bibliotēkai un Kārlim Eglem 130

Rakstu krājums izdots ar Latvijas Universitātes Humanitāro zinātņu padomes 2018. gada 16. maija lēmumu, protokols Nr. 7.

Rakstu krājumā izmantoti zinātnisko konferenču materiāli:

Starptautiskā zinātniskā konference, veltīta Misiņa bibliotēkas 130. gadskārtai: "Meklējiet rakstos!" 2015. gada 18. septembrī;

Starptautiskā zinātniskā konference, veltīta Kārļa Egles 130. dzimšanas dienai: "... ja Tu vari priecāties par darbu, kas Tev sagādā gandarījumu, tad tā ir Tava paradīze..." 2017. gada 15. septembrī.

Sastādītāja un zinātniskā redaktore: *Dr. phil.* Ineta Kivle

Zinātniskie recenzenti: *Dr. philol.* Ināra Klekere
Dr. philol. Pauls Daija
Dr. phil. Aija Priedīte-Kleinhofa

Literārais redaktors: Oskars Lapsiņš

Tulkotāja uz angļu valodu: Edīte Muižniece

Angļu valodas redaktore: Andra Damberga

Maketētāja: Andra Liepiņa

Dizains: Aivars Plotka

Fotogrāfijas un attēli no LU Akadēmiskās bibliotēkas, Latvijas Valsts vēstures arhīva, Latvijas Arhitektūras muzeja, J. Jaunzema ģimenes kolekcijas

- © Latvijas Universitāte, Latvijas Universitātes Akadēmiskā bibliotēka, 2018
- © Autori: Vita Aišpure, Jana Dreimane, Ina Druvieta, Linda Eltermane, Silvestrs Gaižūns, Dagnija Ivbule, Gunta Jaunmuktāne, Ineta Kivle, Venta Kocere, Valdis Mazulis, Monika Mihališina, Ieva Mīlgrāve, Inese Sirica, Anna Strode, Jouko Talonens, Viesturs Zanders, 2018
- © Fotogrāfijas un attēli – autortiesību atbildība rakstu autoriem: Jana Dreimane, Linda Eltermane, Dagnija Ivbule, Gunta Jaunmuktāne, Venta Kocere, Valdis Mazulis, Monika Mihališina, Inese Sirica, Anna Strode, Viesturs Zanders, 2018
- © Dizains: Aivars Plotka, 2018

Saturs

Ina Druviete Priekšvārds	7
MISIŅA BIBLIOTĒKA UN GRĀMATNIECĪBA	11
Gunta Jaunmuktāne Misiņa bibliotēka laiku lokos	13
Gunta Jaunmuktāne Misiņa bibliotēkas rokrakstu fonds: “.. rokraksti nav tikai dokumenti vien ..”	31
Vita Aišpure Misiņa bibliotēka Latvijas Valsts arhīva materiālos	45
Dagnija Ivbule Grāmatniecība un bibliogrāfija Latvijā 20. un 21. gadsimtā: nozīmīgākie sasniegumi	59
Valdis Mazulis Misiņa bibliotēkas digitālās kolekcijas	91
KĀRLIS EGLE: PERSONĪBA UN DARBS	113
Venta Kocere Kārļa Egles devums latviešu un ukraiņu literāro sakaru izpētē	115
Dagnija Ivbule Bibliogrāfija – autora devuma sabiedriska prezentācija	123
Viesturs Zanders Latviešu grāmatniecības lappuses Kārļa Egles dienu piezīmēs	135
Jana Dreimane Diplomētā bibliotekāre Maija Redliha: ieskats viņas dzīves lappusēs	145
Inese Sirica Jānis Jaunzems, Kārlis Egle un Druvienas vecās skolas muzejs	157

BIBLIOTĒKAS KRĀJUMS – NERIMSTOŠS PĒTNIECĪBAS LAUKS	171
Ineta Kivle Kārļa Egles “Atziņas”: autobiogrāfijas hermeneitiskais horizonts	173
Ieva Milgrāve Latvijas Universitātes Akadēmiskās bibliotēkas krājuma avoti – rokdarbu un mājturības vēsturiskās attīstības izpētes pamats	183
Linda Eltermane Kārļa Egles un Rūdolfa Egles arhīvu literārie materiāli: Mihaila Ļermontova recepcija latviešu kultūrā	205
Monika Mihališina Latviešu un poļu kultūras kontakti Latvijas Universitātes Akadēmiskās bibliotēkas materiālos	213
Silvestrs Gaižūns Dante Aligiēri un lietuviešu literatūra	223
Silvestrs Gaižūns Rabindranats Tagore un Lietuva	231
Anna Strode 17. gadsimta Rīgā iespiesto latīņu akadēmisko tekstu raksturierzīmes	237
Jouko Talonens Misiņa bibliotēka no somu baznīcas vēsturnieka skatpunkta	251
Ineta Kivle <i>Summary. Search in Texts! Misiņš Library, Kārlis Egle 130</i>	253
<i>Annotations</i>	289
<i>Autori</i>	307
<i>Personu rādītājs</i>	310

Ineta Kivle

Kārļa Egles “Atziņas”: autobiogrāfijas hermeneitiskais horizonts

Autobiogrāfijas, kuras Kārlis Egle (1887–1974) apkopojis trīssējumu krājumā “Atziņas”, ietver 20. gadsimta sākuma latviešu rakstnieku un literātu pārdomas par savu dzīvi. Autobiogrāfiju krājums ir vērtīgs ne tikai ar to, ka latviešu literatūrā pirmo reizi dzīves atmiņām kā literāram žanram tiek pievērsta enciklopēdiska uzmanība – hronoloģiskā kārtībā sakārtotas autoru dzīves atmiņas un autogrāfi, izveidota biobibliogrāfija un sniegti autoru biogrāfiskie dati, bet arī parādīts, ka autobiogrāfija ir viens no sevis izzināšanas ceļiem. Ar sevis izzināšanu sākas Rietumu kultūra – uz Delfu orākula aicinājumu “Zini sevi” atsaucas filosofi, mākslinieki, rakstnieki turpmākajos gadsimtos, līdz pat mūsdienām. Saistošākie ir nevis faktoloģiskie un dzīves datus precizējošie materiāli, bet gan atziņas, kas parāda autora domu saistību ar vispārcilvēciskām un morālām vērtībām, sabiedrības pieredzi kopumā. Par autobiogrāfijas vērtību Egle raksta: krājumā “(..) nav meklējams tas, kā tur nav, lai nepalaistu garām to, kas autoru pašraksturojumos tik bagātīgi rindās un starp rindām atrodams. Jo runādami par sevi, autori ļauj ieskatīties tādās savas dzīves vai personības novados, kas citādi grūti pieejami un pareizi uztverami un izprotami”.¹ Egles izteikums par “personības novadiem”, kuri citādi paliek apslēpti, ja vien tie netiek iekļauti autora paša stāstā par sevi, mani pamudināja autobiogrāfiju skatīt no hermeneitikas skatpunkta.

Hermeneitikas vēsture tiek saistīta ar svēto rakstu interpretācijām – eksegēzi – un pat vēl senāk – ar Antīkās Grieķijas dievu Hermeju – spēles dievu, blēdības aizbildni un radīšanas meistarū, kuram pieejami slepeni sacerējumi un piemīt spējas lietas redzēt no jauna. Attiecībā uz autobiogrāfiju hermeneitika ir izmantojama kā metode, dzīves filosofiska interpretācija, tulkošanas, sevis saprašanas un izskaidrošanas māksla. Jau 18. gadsimtā Frīdrihs Šleiermahers (*Schleiermacher*, 1768–1834) attīsta hermeneitiku kā metodoloģiju, tehniku, ar kuru iespējams sasniegt pareizu interpretāciju; viņš izveido hermeneitiskā apļa struktūru. Vilhelms Diltejs (*Dilthey*, 1833–1911), dzīves filosofijas veidotājs, uzskatīja, ka, balstoties uz pieredzi un saprašanu, tiek apjēgta katra cilvēka individuālā dzīve, dvēseles dzīves kopsakarības. Dzīve izsaka pārdzīvojumu un pieredzes veselumu, kurā tiek saprastas kultūras un

mākslas norises, politika un ekonomika. Autobiogrāfijās līdzās personiskajiem pārdzīvojumiem tiek parādītas sabiedrības, kultūras, izglītības un politikas aktualitātes. Tikai 20. gadsimtā hermeneitika izveidojas kā patstāvīgs filosofijas virziens, kad Hanss Georgs Gadamers (*Gadamer*, 1900–2002) hermeneitiku attīsta kā valodas ontoloģiju, saprašanas, klausīšanās un interpretācijas mākslu, kur liela nozīme ir empātijai un citādā pieņemšanai. Hermeneitisko tradīciju teksta saprašānā turpina Pols Rikērs (*Ricoeur*, 1913–2005). Viņš skata saprašānu kā skaidrības ienešanu tekstā, kas dod iespēju arī citam saprast un zināt autora teikto. Rikērs, izmantojot Aristoteļa “Poētiku” un “mimēsis” jēdzienu, parāda atdarināšanas un laika pieredzes saistību. Savas dzīves attēlošana tekstā ir tās radišana jaunā tēlā – autors ir centrālais tēls pats sev, viņš vienlaikus ir vistuvāk un arī vistālāk sev. Šādi aplūkots teksts saista vairākus hermeneitiskus horizontus: teksta pasauli, šajā gadījumā autobiogrāfijas autora radīto jēgpilno pasauli; lasītāja jēgpilno pasauli, kuru nosaka lasītāja pieredze, zināšanas un attieksmes; vēsturisko pasauli – autobiogrāfijas radišanas laika pasauli. Jēdzieniem “jēgpilns”, “pasaule” hermeneitikā un fenomenoloģijā ir īpaša nozīme. “Jēgpilns” ir fenomenoloģijas izveidots jēdziens, tas izsaka to, kā apziņas intencionalitātē tverta lieta kļūst par jēgpilnu fenomenu. Latvijā pēdējo gadu laikā filosofijas veidotais jēdziens “jēgpilns” ir kļuvis tik populārs, ka to lieto gandrīz katrs un ar dažādām nozīmēm. Saskaņā ar fenomenoloģijas nostādnēm ikviens apziņas intencionalitātē esošs fenomens ir jēgpilns. Varētu teikt, ka jebkas, par ko runājam un domājam, var būt tikai jēgpilns, arī nejēdzība ir jēgpilna – tās jēga ir nejēdzīgumā. Arī nejēdzīgas dzīves ir jēgpilnas, jo tām piemīt jēga ar negatīvu nokrāsu – dzīve ir nodzīvota nejēdzīgi, vai autobiogrāfija ir uzrakstīta nekam nederīga. Līdzīgi ir arī ar pasauli – jēdziens “pasaule” parāda cilvēka iekļautību noteiktā, jēgpilnā horizontā. Mēs katrs dzīvojam citādu dzīvi, starp atšķirīgām lietām, ar atšķirīgām attieksmēm pret vienām un tām pašām lietām, dažādām garīgām pieredzēm, kuras nemitīgi konstituējas līdz ar jēgpilnajām pasaulēm. Šādas jēgpilnas pasaules ir arī autobiogrāfijas, tās rakstot, autors sevi atceras, saprot un interpretē. Ikviens notikums, atmiņas tēls – pozitīvs vai negatīvs, kas ienāk autobiogrāfijā – ir jēgpilns fenomens, kas iekļaujas noteiktā hermeneitiskā horizontā.

Hermeneitika kā teorētiska un metodoloģiska bāze dod iespēju skatīt autobiogrāfiju viņpus faktu un notikumu mehāniska savirknējuma, dziļākā jēgas slānī – filosofijā skatītā laika dimensijā, sevis saprašanas un interpretācijas horizontā, skatot dzīvi ne tikai hronoloģiskā ritējumā, bet parādot dzīves pārdzīvojumu kopsakaru, dzīves hermeneitisko struktūru. “Gan teksta kopsakarību, gan dzīves strukturālo kopsakarību nosaka veselā un daļu attiecības. Katra daļa kaut ko izsaka par dzīves veselumu, tai ir nozīme priekš

veselā, bet tās nozīmi nosaka veselais. Tas ir senais hermeneitiskais interpretācijas princips, kas derīgs arī dzīves kopsakarības interpretēšanai.”² Dzīves stāsts sākas ar mirkli, kad cilvēks savas eksistences un atmiņas tēlu stāstījumā ievieto aizejošo laiku; pārdzīvojumos sadalītais laiks sanāk kopā un veido vienotu stāstu, un atsevišķi dzīves fragmenti iegūst jēgu visas dzīves kontekstā. Līdzīgi kā vārda nozīme pilnībā apjaušama tikai teikuma kontekstā un teikums visa teksta kontekstā.

Katras autobiogrāfijas hermeneitiskā horizonta robežas mainās atkarībā no autora redzeslokā nonākušajiem notikumiem, vērtībām un pieredzes. Dzīve, izstāstīta citiem, pirmām kārtām ir pārdzīvota un atcerēta autora apziņā. “Viss, kas man kā cilvēkam pastāv kā esošs un lietderīgs, radies un noris manā apziņas dzīvē.”³

Hermeneitiskais horizonts kā nemitīgi pulsējošs prāta un dvēseles pārdzīvojumu lauks mainās saskaņā ar autora intencēm, atmiņas tēliem, autobiogrāfijas rakstīšanas mērķiem, kurā katra daļa nosaka veselumu un kontinuumu, un veselums nav domājams bez daļu kopsakariem. Attiecībā uz autobiogrāfiju dzīves fakti iekļaujas cilvēka dzīves veselumā: noklusēti fakti, kas netiek iekļauti dzīves stāstā, izmaina dzīves hermeneitiku kopumā. Iespējams, ka Kārlis Egle šo filosofisko atziņu ir atskārtis no savas dzīves pieredzes, tāpēc tik nozīmīgi ir šķītis uzrunāt autorus izteikties par savu dzīvi. Dzīves atmiņās autors uz sevi raugās it kā no malas, apraksta notikumus, kuri ietekmējuši viņa dzīvi, izjūtas un darbu. “Atziņās” dzīves atmiņu nosaukumi ir dažādi: “No manas jaunības atmiņām”, “Tālās un tuvās atmiņas par sevi pašu”, “Autobiogrāfiskas piezīmes”, “Atmiņas” u. c. Rainis (1865–1929) raksta: “Manas “atziņas” ir mani darbi, starp vieniem un otriem nav pretrunu: ko esmu teicis, to esmu arī darījis, un visā manā darbībā nav nekā slepena un atklātībai nezināma (..) Varbūt es rakstīšu savu biogrāfiju, kad būšu diezgan piedzīvojis, bet varbūt būs labāk to atstāt vēsturei. Kad mani pārprātis, tas nekaitēs vairs man.”⁴

Uz Egles aicinājumu izteikties par paša dzīvi literātu atsaucība iegūst plašu spektru – no detalizētiem bērnības un skolas gadu aprakstiem, pārdomām par kultūras dzīvi, savu literāro darbību līdz pat atteikumam par sevi rakstīt. Krišjānis Barons 1922. gada 30. oktobrī raksta: “Cien. Egles kungs. Šim brīžam lai pietiek ar tām ziņām par manu dzīves gaitu, kas jau publicētas. Sīkāki, tā sakot, intīmāki manas dzīves un personības attēlojumi varēs iznākt klajā pēc manas nāves.”⁵ Kā viena no īsākajām atzīmējama Pāvila Roziša iesniegtā “Mana autobiogrāfija”: Esmu dzimis 1889. gada 2. decembrī, Cēsu apriņķa Liepas pagastā. Plašāki savu dzīvi atminēties un pārdomāt vēl nav bijis vaļas.”⁶

Līdzās noraidošai attieksmei ir arī vēlme pašam sevi iemūžināt mākslas darbā, uzrakstīt savu dzīvi. No cilvēces domas vēsturē sastopamajām

autobiogrāfijām un pašportretiem liela kultūrvēsturiska un filosofiska vērtība ir Marka Aurēlija stāstam “Pašam sev”, Svētā Augustīna grēksūdzei “Atzišanās”, Rembranta, Vinsenta van Goga, Salvadora Dalī pašportretiem, Johana Volfganga Gētes atmiņām, Žana Pola Sartra “Vārdiem” u. c., tajās no jauna tiek veidota sevis saprašanas un sevis izrādīšanas aina. Svētais Augustīns, rakstot dvēseles ceļu un iekšējo sarunu ar Dievu, atzīst: “Kāpēc man rūpēties, lai manas atzišanās dzirdētu cilvēki? Viņi taču nespēj dziedināt visus manus nespēkus. Šis dzimums čakli iepazīst citu dzīves, taču ir kūtrs labot savējo. Kādēļ viņi grib no manis dzirdēt, kas es esmu, ja viņi paši nevēlas dzirdēt no tevis, kas ir viņi? Un no kurienes viņi, dzirdot no manis par mani pašu, zina, ka es runāju patiesību? Nevienš cilvēks taču nezina, kas notiek cilvēkā – to zina tikai cilvēka gars, kas ir viņā.”⁷

Autobiogrāfijas žanrs sāk veidoties jau antīkajā kultūrā, astoņus gadus pirms Svētais Augustīns (354–430) uzrakstīja savas dzīves stāstu. Jau Platona (427–348 p. m. ē.) “Septītajā vēstulē” lasāma memuāru žanram raksturīgā izteiksme, kas sākas ar frāzēm: “Kad biju jauns cilvēks, pieredzēju to pašu, ko daudzi citi (...). Es gan nepārstāju apsvērt, kādā veidā kādreiz varētu uzlaboties apstākļi (...). Palicis viens, nodevos pārdomām (...). Kad biju tā izlēmis (...).”⁸ Platona “Septītajā vēstulē” lasāma arī atziņa, kas radniecīga hermeneitiskā apla struktūrai: “Ja vēlies saprast, ko saku, paņem kādu atsevišķu gadījumu un pārnes to uz visiem. Ir tāda lieta, ko sauc par apli.”⁹ Tiesa gan, Platons raksta par vārdu, definīciju, par to, kas apli ir uzzīmēts un izdzēsts, taču aplis paliek, tas tverams kā viens veselums. Arī hermeneitiskajā aplī mainās fakti, notikumi – atmiņa atceras te vienu, te citu cilvēku, un atkarībā no tā, ko autors uzskata savā dzīvē par svarīgāko, tas tiek “ieziņmēts apli” un pavēstīts citiem, bet nevēlamais “izdzēsts”. Platona ietekmi uz hermeneitisko domāšanu Gadamers skata “Patiesības un metodes” paragrāfā par Platona dialektikas paraugu. Viņš parāda Platona filosofijas jautāšanas mākslu kā atslēgu saprašānai un patiesu zināšanu gūšanai: “Dialektika kā jautāšanas māksla apstiprinās tikai tad, ja tas, kurš prot jautāt, spēj saglabāt savu jautājumu, un tas nozīmē – spēj saglabāt virzību un atvērtību.”¹⁰ Autobiogrāfijas saturs, domas virzība veidojas no jautājumiem, kurus autors uzdod sev.

Kārlis Štrāls (1880–1970), atcerēdamies savu pirmo posmu rakstnieka dzīvē, sāk ar jautājumu: “Kad es sevi pirmoreiz sāku apzināties par rakstnieku?” Viņa atziņas ir: “(...) māksliniekam nekad nepietiek ar ārēji redzamo sagatavošanos, (...) varbūt jau no pat dzimšanas notiek kāda iekšēja augšana, kura var veidoties pat viņas nemaz neapzinot (...) Līdz ar sajēgu par kļūdām, sāka ierasties arī kļūdas pašas. Iemilējies sievietē, iemilējies literatūrā, dziļāk ieskatījies un asāk sadūries ar dzīvi, arī to reizēm karsti milēdams, reizēm nīzdams, turpināju rakstīt diezgan daudz (...)”¹¹

Kārļa Egles apkopotajos autobiogrāfiju fragmentos centrālais tēls tiek veidots galvenokārt saistībā ar vidi, kurā autors audzis, izglītojies un darbojies. Rakstnieku un literātu stāstos tiek precizēti fakti, aprakstīti skolas gadi, ģimenes tradīcijas, sniegts pārskats par literāro darbību. Dzīves atmiņas mijas ar krāšņiem dabas aprakstiem, pirmajiem literārajiem mēģinājumiem. Nebūt visās autobiogrāfijās tiek risināti nozīmīgākie autora dzīves jautājumi. Precīza faktu uzskaitē un dzīves notikumu dokumentēšana palīdz izvairīties no eksistenciālo pārdzīvojumu stāstiem, un cilvēka dvēsele paliek slēgta un citiem neaizsniedzama. Autobiogrāfija ir sevis atklāšana no jauna – pazīstamā un tuvā, sev piederošā atklāšana. Ar to arī atšķiras patiesa autobiogrāfija no fikcijas – dzīves stāstā iespējams sevi tik loģiski aplēpt, ka interese lasīt uzkonstruēto notikumu virknējumu izgaist gan pašam, gan citiem. Lasītājs rakstīto saprot atšķirīgi, nekā sākotnēji autors to ir domājis, identiska teksta uztvere ir neiespējama, tāpēc katra cilvēka dzīves atmiņas veido vairākus hermeneitiskus horizontus: paša sevis saprašana vai (ne)saprašana un izrādīšana tekstā atšķiras no lasītāja uzmanībā un interesē nonākušajiem pārdzīvojumiem un faktiem, veidojot jaunu hermeneitisku horizontu. Refleksijā par sevi un notikumiem atmiņā, kas ietekmējuši un daudzkārt pat vadījuši izvēli, veidojas pašsaprātne un arī interpretācija par paša personību, kas adresēta citiem. Gadamers teicis: "Var teikt, ka interpretētājs jebkuram tekstam piedomā klāt adresātu, visviens, vai viņš tekstā noteikti uzrunāts vai vispār nav uzrunāts. Katrā ziņā šis adresāts ir sākotnējais lasītājs, no kura interpretētājs prot sevi atšķirt."¹²

Līdz ar autobiogrāfiju centrālo jautājumu – kas es esmu – tikpat nozīmīgs ir jautājums – kas ir dzīve. Ivandes Kaijas (1876–1942) patosa pārņemtā etiķe "Autobiogrāfijas vieta" apliecina, ka dzīve ir viss, bet reizē tā ir nenosauicama: "Un pēdīgi, dzīvei taču ir neapsverama vērtība pašai par sevi. (...) Redzēt sauli, pasauli, redzēt dzīvi, pašam dzīvot, dzīvi radīt, censties, cīnīties, un ja arī kļūdiēties, kļūpt, – kas tie visi par priekiem, kas par baudījumiem, kas par skaistumu!... Tā jau mūsu mūžs ir īss. Dārģa ir katra diena, katra stunda, pat acumirkliis."¹³ Ivande Kaija atsaucas uz Frīdriha Nīčes (*Nietzsche*, 1844–1900) uzskatu, ka cilvēka uzdevums ir dot dzīvei nozīmi. Raksturīgi tas, ka Nīče ir ļoti iecienīts autors Latvijas intelektuālajā vidē 20. gadsimta sākumā kopumā. Viņa idejas par varēšanu, gribēšanu, vājuma pārvarēšanu jaundibinātajā Latvijas valstī ieguva auglīgu augsni.

Andreja Kurcija (Kuršinskis, 1884–1959) stāsts "Par sevi" sākas ar pārdomām par autobiogrāfijas nozīmi: "Saprotams, rakstnieks vai dzejnieks nekad nav īstenībā tāds, kāds pats sev šķiet. Tomēr nav viņš pilnīgi arī tāds, kādu to iedomājas citi: līdzcilvēki, laikmeta darbinieki, sabiedrība. Tāpēc rakstnieka pareizai un objektīvai izpratnei noder, starp citu, subjektīvs atspulģs par

sevi.”¹⁴ Anna Brigadere (1861–1933) savu “Biogrāfisko skici” ir izvēlējusies rakstīt dzejā, kurā minēti ne tikai latviešu tautas kultūras pārstāvji, bet arī pasaules dižgari – Viljams Šekspīrs, Ludvigs van Bēthovens, Mikelandželo. Brigadere raksta par cilvēka neizsmejamo un mainīgo iekšējo pasauli, kura nevar iegūt līdz galam pabeigtu raksturojumu:

Mans objekts neizsmejams, neizpētāms –
 Par visu vairāk Cilvēks bij, vai svētāms
 Un augsti cildināms, vai smejams bija,
 No viņa piekrājusies tēlu galerija
 Vēl gaida kārtu. Un kam nākt vēl gaismā,
 Kam palikt mūžam mēmu ēnu plaismā
 Kad priekšgars krīt? – Kas zin - - - -¹⁵

Viena no apjomīgākajām un emocionālākajām ir Teodora Lejas-Krūmiņa (1871–1947) Ziemassvētku naktī rakstītā autobiogrāfija “Mans liktenis”, kurā pausta personiskajos pārdzīvojumos izteiktā gandarījuma, aizvainojuma, savas taisnības izjūta: “Un pamazām es arī atzinu, ka lai “tiktu strīpas virsū” – tur vajag laimes: labvēlīgu apstākļu, labu draugu vai balstītāju, skaļas reklāmas, lielas mutes vai spēcīgu elkoņu (..) Labas idejas un sūrs darbs vien to nedara (..)”¹⁶ Haralda Eldgasta (Miķelsons, 1882–1926) rakstītais “Manas dzīves siluets” ir kaislīgi ekspresīvs, un atšķirībā no lielākās daļas apkopotu autobiogrāfiju viņš sevis interpretācijā novēršas no lokālā vidē saprastu dzīves notikumu izklāsta, bet ir pārņemts ar savu izjūtu manifestāciju un mīlestības pārdzīvojumiem. Viņa izteikums: “Jo dzīvot priekš mums ir radīt” rezonē ar Nīčes atziņām par pārcilvēka radīšanu sevī. Dzīves jēgu Nīče saskatīja nemītīgā sava vājuma pārvarēšanā, cilvēks, sasniedzot pārcilvēku sevī, stāv pāri savam vājumam. Arī savas autobiogrāfijas noslēgumā Eldgasts savus literāros darbus raksturo ar Nīčes filosofijai raksturīgiem vārdiem: “Visi, bez izņēmuma, ir rakstīti ar manas sirds purpurainām asinīm.”¹⁷ Nīče darbā “Tā runāja Zaratustra” raksta: “No visa, kas rakstīts, es mīlu tikai to, ko kāds ar savām asinīm rakstījis. Raksti ar asinīm un tu redzēsi, ka asinis ir gars. (..) Es esmu mācījies iet: no tā laika es neliedzos – arī skriet. Es esmu mācījies lidot: no tā laika es negribu, ka mani pagrūž, lai tiktu no vietas. Tagad esmu viegls, tagad lidoju, tagad redzu sevi zem sevis, tagad dejo caur mani dievība.”¹⁸

Autobiogrāfijās, kurās dzīve tiek mērota ar sabiedrībā nozīmīgiem procesiem, tiek rakstīti nevis dzīves notikumu savirkņējumi, bet gan cilvēka dzīvē pārdzīvotās kultūras, mākslas un politikas norises, risināti fundamentāli cilvēka eksistences jautājumi, līdzās personiskajam tiek meklēts universālais, dzīve tiek skatīta attiecībās: patiesība – fikcija; atmiņa – iztēle; mana identitāte un atbildība. Autors, būdams vēsturisks, darina savu vēsturi, parāda

savas dzīves kopsakarus, bet, jo sabiedriski un kultūrvēsturiski nozīmīgāks dzīves stāsts, jo plašāku un kultūrvēsturiski dziļāku hermeneitisko horizontu autobiogrāfija veido. Elzas Stērstes stāsts ataino Jelgavas kultūras un sabiedrisko dzīvi 20. gadsimta sākumā, viņa koncentrējas ne tik daudz uz savas dzīves aprakstu, cik kultūrvides norisēm – mūziku, valodu, teātri, literatūru, atmiņā ataut Alunāna teātris, Pēterburgas konservatorija. Par dzīvi Francijā Stērste raksta: "(..) es atguvu skaidrību un līdzsvaru. Zem franču mākslas un kultūras iespaids izklīda romantiski saraustītie, tumšie mākoņi (..) Francija ir otra mana dzimtene, jo viņā es atdzimu garīgi. Ar lielāko prieku vēroju, ka mūsu jaunā māksla ir atradusi ceļu uz Franciju, jo caur viņu tā atradīs sevi."¹⁹ Par savu mīlestību uz Franciju Elza Stērste bargi samaksāja – par darbošanos "Franču grupā" viņa padomju represiju gados tika notiesāta un izsūtīta uz Sibīriju spaidu darbos, un, ja būtu uzrakstītas atmiņas par šausmu gadiem Sibīrijā, tas būtu pavisam cits dzīves stāsts. Viņa savas dzīves atmiņas līdz 1924. gadam rakstīja, pieminot Volfganga Amadeja Mocarta, Friderika Šopēna, Roberta Šūmaņa, Frīdriha Ničes ietekmi, atceroties Parīzes Nacionālo bibliotēku, kurā valda īpaša gaisotne – tuvība ar vecām grāmatām un brīnišķīgs klusums.

Atšķirīgi no Elzas Stērstes par savu dzīvi izsakās Aspazija – viņa to parāda politiskās atbildības gaisotnē. Tikai uz nelielām trīs lapaspusēm uzrakstīto "Biogrāfiju" noslēdz viņas pilsoniskā atbildība Latvijas valsts priekšā: "Nonākusi līdz šai dienai, varu tikai piebilst, ka mans darbs nav galā un ka man vēl daudz ko strādāt, cik mani pa gariem trimdas un ciešanu gadiem salaustie spēki vēl atļaus. Bet ja mērķis priekš acīm, tad tas arī vājo dara stipru un nogurušam lej dzīslās jaunas asinis. Šis mērķis ir mūsu mīļā Latvija, kurai vajag tik daudz kopīga darba, tik daudz kopējas mīlestības, kurā ietilpst arī mans darbs, neraugoties uz visām šķiru pretešķībām."²⁰

Autobiogrāfijā saaužas pārdzīvojuma laiks ar laika hronoloģisko ritējumu, eksistenciālie pārdzīvojumi ar atmiņā esošiem notikumiem. Laiki pārklājas, raisot fundamentālu filosofisku jautājumu: kas ir laiks? Cilvēks atceras pārdzīvotos notikumus, taču pārdzīvotais nav reāli notiekošais šeit un tagad, bet gan notikums autora atmiņā, un šā notikuma izklāsts autobiogrāfijā kļūst par realitātes fikciju. Jautājumu par iekšējo laika ritējumu pirmais sāka skatīt Svētais Augustīns savā dzīves stāstā "Atzišanās". Autobiogrāfijā vienojas atmiņa ar dzīvi, eksistenciāla laika pārdzīvojums ar dzīves gājuma un vēsturisko laiku. Dzīve kļūst par realitātes vienību ar tikai šai dzīvei piemērotām kopsakarībām. Rakstot savu dzīves stāstu, atmiņā ataut notikumi, kas it kā bijuši aizmirsti, tomēr glabāti: "Kas notiek, ja pati atmiņa kaut ko pazaudē, kā tas notiek, kad mēs aizmirstam un cenšamies atminēties: kur gan mēs meklējam, ja ne pašā atmiņā? Un, ja vienas lietas vietā tur rāda kādu citu,

mēs to nepieņemam, līdz parādās tā, ko meklējam.”²¹ Katra autobiogrāfija satur laiku – gan hronoloģiski izmērāmo laiku, gan pārdzīvojuma laiku, kurā pagātne, tagadne un nākotne ir dvēselē. Apziņa laiku saspiež un izpleš atkarībā no pārdzīvojuma piesātinātības un nozīmes dzīves ritmā. Viena diena var izmainīt dzīves ritējumu, bet mēneši, gadi var ritēt vienmuļi. Autobiogrāfijā objektīvais laiks, gadu ritms tiek pārdzīvots subjektivitātē, apziņas laika plūdmā, kurā laiks ir jēgpilns, saspriests vai izplests, viens un tas pats notikums tiek pārdzīvots vairākkārt pat ar atšķirīgām intencēm. Ja autobiogrāfija būtu rakstīta dažus gadus vēlāk, viens un tas pats notikums tiktu atainots “citā gaismā”. Kārlis Skalbe (1879–1945) raksta: “Par manu dvēseles dzīvi lai stāsta manas dzejas un pasakas (..) prāts vēl negriežas pie pagājības, kura glabā atmiņas. Nav bijis laika atpakaļ skatīties. Es esmu dzīvojis kādai rītdienai, es esmu sities kā putnis gar dienu stiklu un glabājis sevī tikai kādas dedzinošas ilgas priekš rītdienas.”²²

Autobiogrāfijas ir radniecīgas atmiņām un dienasgrāmatām, un robeža starp tām nav skaidri iezīmējama – fakti saaužas ar eksistenciāliem pārdzīvojumiem un atmiņām, līdzās personiskiem dzīves notikumiem tiek risināti cilvēka eksistences, ģimenes, sabiedrības, literatūras un kultūras jautājumi. Nosacīti raugoties, autobiogrāfija vienmēr ir fikcija, bet reizē arī stāsts, kurā mijas tas, kas bija, ar to, kas ir, kādu sevi gribētu redzēt un kādu sevi atceros, kādu sevi iztēlojos pagātnē, ko par sevi vēlos pastāstīt citiem. Rakstot par savu dzīvi, ir lielāka varbūtība, ka tas, ko nevēlas darīt zināmu citiem, paliek noklusēts, un vēlamais saplūst ar reālo.

ATSAUCES

- ¹ Egle, K. 1923. Priekšvārda vietā. *Egle K. Atziņas. Latvju rakstnieku autobiogrāfijas*. 1. daļa. Cēsis–Rīga: O. Jēpes apgādība, 3. lpp.
- ² Gadamers, H.-G. 1999. *Patiesība un metode*. Rīga: Jumava, 215. lpp.
- ³ Huserls, E. 2002. Parīzes priekšlasījumi. *Huserls, E. Fenomenoloģija*. Rīga: FSI, 359. lpp.
- ⁴ Rainis. 1923. *Egle K. Atziņas. Latvju rakstnieku autobiogrāfijas*. 1. daļa. 200. lpp.
- ⁵ Barons, K. 1923. Cien. Egles kungs. *Egle K. Atziņas. Latvju rakstnieku autobiogrāfijas*. 1. daļa. 5. lpp.
- ⁶ Rozītis, P. 1924. Mana autobiogrāfija. *Egle K. Atziņas. Latvju rakstnieku autobiogrāfijas*. 3. daļa. Cēsis–Rīga: O. Jēpes apgādība, 331. lpp.
- ⁷ Augustīns. 2008. *Atzišanās*. Rīga: Liepnieks & Rītups, 317. lpp.
- ⁸ Platons. 2015. Septītā vēstule. *Platons. Dialogi*. Rīga: Zinātne, 440.–478. lpp.
- ⁹ Turpat, 464. lpp.
- ¹⁰ Gadamers, H. G. 1999. *Patiesība un metode*. 344. lpp.
- ¹¹ Štrāls, K. 1924. Pirmais posms manā rakstnieka dzīvē. *Egle K. Atziņas. Latvju rakstnieku autobiogrāfijas*. 3. daļa. 51.–64. lpp.

- ¹² Gadamers, H. G. 1999. *Patiesība un metode*. 316. lpp.
- ¹³ Kaija, I. 1924. Autobiografijas vietā. *Egle K. Atziņas. Latvju rakstnieku autobiogrāfijas*. 2. daļa. Cēsis–Rīga: O. Jēpes apgādība, 257. lpp.
- ¹⁴ Kurcijs, A. 1924. Par sevi. *Egle K. Atziņas. Latvju rakstnieku autobiogrāfijas*. 3. daļa. 191. lpp.
- ¹⁵ Brigadere, A. 1923. Biografiska skice. *Egle K. Atziņas. Latvju rakstnieku autobiogrāfijas*. 1. daļa. 249. lpp.
- ¹⁶ Lejas-Krūmiņš. 1924. Mans liktenis. *Egle K. Atziņas. Latvju rakstnieku autobiogrāfijas*. 2. daļa. 71. lpp.
- ¹⁷ Eldgasts, H. 1924. Manas dzīves siluets. *Egle K. Atziņas. Latvju rakstnieku autobiogrāfijas*. 3. daļa. 91. lpp.
- ¹⁸ Niče, F. 1939. *Tā runāja Zaratustra*. Rīga: Valtera un Rapas akc. sab. apgāds, 44.–45. lpp.
- ¹⁹ Stērste, E. 1924. *Egle K. Atziņas. Latvju rakstnieku autobiogrāfijas*. 3. daļa. 271. lpp.
- ²⁰ Aspazija. 1923. Biografija. *Egle K. Atziņas. Latvju rakstnieku autobiogrāfijas*. 1. daļa. 211. lpp.
- ²¹ Augustīns. 2008. *Atzišanās*. Rīga: Liepnieks & Rītups, 345. lpp.
- ²² Skalbe, K. 1924. Par sevi. *Egle K. Atziņas. Latvju rakstnieku autobiogrāfijas*. 3. daļa. 5. lpp.

AVOTI UN LITERATŪRA

1. Augustīns. 2008. *Atzišanās*. Rīga: Liepnieks & Rītups.
2. Egle, K. 1923–1924. *Atziņas. Latvju rakstnieku autobiogrāfijas*. 1., 2., 3. daļa. Cēsis–Rīga: O. Jēpes apgādība.
3. Gadamers, H.-G. 1999. *Patiesība un Metode*. Rīga: Jumava.
4. Niče, F. 1939. *Tā runāja Zaratustra*. Rīga: Valtera un Rapas akc. sab. apgāds.
5. Platons. 2015. Septītā vēstule. *Platons. Dialogi*. Rīga: Zinātne.

In 2016, the heirs of Astrīde Ivaska donated a substantial and exhaustive archive to the Library. It consisted of about 2000 items: manuscripts, letters, documents, photographs, memorabilia, drawings and paintings by Ivar Ivask and other artists.

The biggest part of the literary archive consists of the voluminous correspondence with men of letters and artists both in Latvia and abroad in the Latvian, Estonian, German, English, French, Spanish, Finnish, Swedish and other languages.

The manuscript collection contains various biographical materials, diaries, letters, manuscripts, photographs and original drawings.

The manuscript collection and isographic fund hold numerous photographs of writers, artists, researchers, public and cultural figures. A lot of them are digitized and can be seen in electronic format in the Reading Room and on the Internet database *Persons and Places*. Ivask's archive of letters and photographs is partly digitized. The work still continues.

Every year, the number of materials and donors is growing. Up to September 2017, 16 090 inventory items have been registered, exceeding 1 million separate items.

It is worth mentioning that all the numerous manuscript funds with the valuable items have been donated just to the Misiņš Rarities.

The manuscript collection started by Jānis Misiņš and Kārlis Egle is successfully developing.

Ineta Kivle

Kārlis Egle's "Atziņas [Conclusions]" – the Hermeneutic Horizons of Autobiography

Keywords: *autobiography, hermeneutics, life, interpretation, Kārlis Egle*

Egle summarized autobiographies of writers and men of letters living in the early 20th century. The article reveals how self-understanding is formed through samples of autobiographies of Rainis, Aspazija, Elza Stērste et al. Egle addressed a number of authors, but not all of them wished to write their life stories, believing that description of one's own life was of little importance. Several authors gave precise facts of their lives, described their childhood and school years and the beginning of their literary work. Usually readers are more interested in autobiographies, where the author's life is compared to socially important course of events, and authors describe the cultural, artistic and political processes, where the authors have looked not only at individual

but also universal processes. Such autobiographies are also of a greater value for cultural history.

The theoretical and methodological basis of hermeneutics gives a chance to revise an autobiography deeper: in the dimension of inner time, in the horizon of self-understanding and interpretation; to revise life not only in its chronologic course, but to reveal the interconnection of emotional experience and the hermeneutic structure of life. Applying hermeneutic conclusions, especially those of Hans-Georg Gadamer, the article characterizes autobiography with such concepts as truth and fiction, time of experience and time included in the text, ego and the world of autobiography. In such aspect, beyond mechanical succession of facts and events, life story obtains a wider and deeper context, and it is included in human life and cultural hermeneutics overall. The article asserts that each autobiography makes a hermeneutic circle, where ego is in the centre, being is the author and the hero at the same time, it reveals how the author's interests include the cultural, historical and political world in one's life story.

Venta Kocere

Kārlis Egle's Contribution to the Research of Latvian and Ukrainian Literary Relations

The article gives an overview of Kārlis Egle's work in literary theory and research dedicated to literary history issues related to Latvian and Ukrainian literary relations. His contribution to study of Taras Shevchenko's creative work and dissemination of translations of his works in Latvia is analysed. Egle became acquainted with Ukraine during World War I on the Galician and Carpathian Fronts, as well as during his extended medical treatment in the American International Red Cross hospital in Kiev.

Valdis Mazulis

Digital Collections of the Misiņš Library

Keywords: Academic Library of the University of Latvia, Misiņš Library, Latvian National Digital Library, digitization of collection

The Academic Library of the University of Latvia has the most comprehensive collection of the Latvian national written heritage in the world – Misiņš Library. The oldest materials of the unique collection date